

Om vold, overgrep og overgrepsmottak

NKLM Grunnkurs 18.-19. mars 2024

Dina Midttun

WHO definisjon seksuell vold

«Enhver seksuell handling, forsøk på å oppnå en seksuell handling, uønskede seksuelle kommentarer eller tilnærmelser, menneskehandel, eller rettet mot en persons seksualitet, ved tvang*, av enhver person uavhengig av dennes relasjon til den utsatte, i enhver kontekst, inkludert, men ikke begrenset til, i hjemmet og på arbeid.»

*Tvang ifølge WHO inkluderer fysisk, psykisk, utpressing, trusler om skade, om tap av jobb, og der personen er ute av stand til å samtykke

§ 291 voldtekt: juridisk definisjon

Med fengsel inntil 10 år straffes den som:

a) skaffer seg **seksuell omgang** ved **vold eller truende adferd**

b) har seksuell omgang med noen som er **bevisstløs** eller på annet vis **ute av stand til å motsette seg handlingen** eller

c) ved vold eller truende adferd tvinger noen til å ha seksuell omgang med noen annen eller utføre handlinger tilsvarende seksuelle omgang med seg selv

Flere paragrafer: §§ 291-320. Øvre strafferamme: 21 års fengsel

Helsevesenets fokus: pasientens egen opplevelse og hjelpebehov

Overgrep

- Voldtekt i løpet av livet i Norge:
  - 1 av 5 kvinner og 3 % av menn utsatt for voldtekt ved makt eller tvang, sovevoldtekt eller begge
  - Halvparten utsatt før fylte 18 år
- Fysisk partnervold Norge 2023:
  - All fysisk partnervold: 17% av kvinner og 15% av menn
  - Alvorlig fysisk partnervold: 11% av kvinner og 3% av menn

Store mørketall, store helsekonsekvenser

Sårbarhetsfaktorer

- Alder 16-25 år største andel
- De fleste utsettes for overgrep av en man kjenner
- Ofte rus (alkohol vanligst)
- Sårbarhetsfaktorer:
Ung alder, rusbruk, kognitiv-, fysisk og psykisk funksjonsnedsettelse, fattigdom/UFB, sexarbeid
- Re-viktimisering: tidligere SO er risikofaktor for ny SO

WHO 2002.

Vik et al 2019

Hagemann et al 2013

Konsekvenser

For individet:

- Fysisk
- Psykisk
- Risiko
- Sosialt

For samfunnet:

- Helsekostnader
- Sosiale kostnader
- Rettsapparat kostnader
- Vold avler vold?

Hva er et overgrepsmottak?

- **Helsetjeneste** for personer utsatt for:
  - Seksuelle overgrep
  - Vold og trusler i nære relasjoner (ikke automatisk inkludert)
  - Uavhengig av anmeldelse
  - Uavhengig av tid siden overgrep
  - Alle kjønn, > 14/16 år
- **Dobbel hensikt** :
  - Dempe ettervirkninger på kort og lang sikt
  - Sikre dokumentasjon for rettsapparatet hvis anmeldelse

 Helsehjelpen er overordnet!
- Ikke ment som et tilbud til mistenkte gjerningspersoner

Overgrepsmottaket skal:

Kvalitet og kompetanse i overgrepsmottak

Nasjonal faglig retningslinje

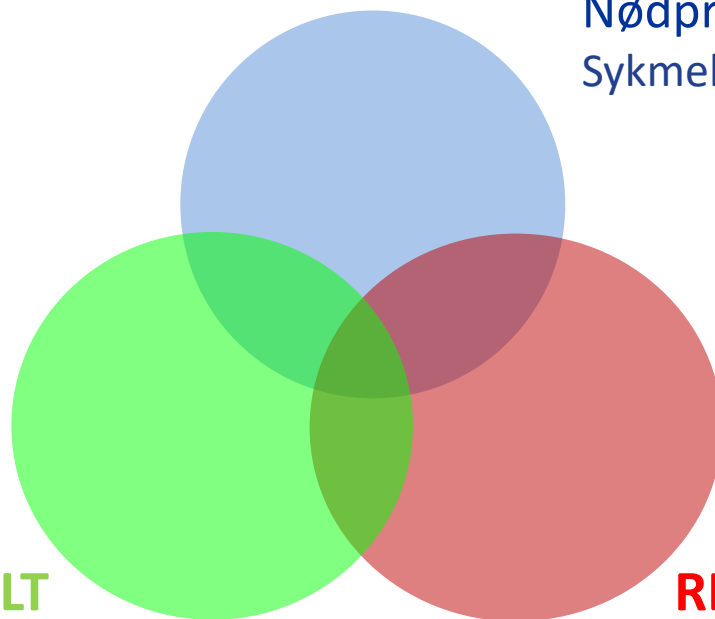
- Tilby akutt psykososial ivaretagelse og oppfølging av overgrepsutsatte
- Tilby akutt medisinsk undersøkelse, behandling og oppfølging av overgrepsutsatte
- Ha et rettsmedisinsk tilbud til overgrepsutsatte
- Ha et tilbud som er tilgjengelig hele døgnet
- Ha et helsetilbud til alle overgrepsutsatte >16 år
- Kan ivareta overgrepsutsatte f.o.m. 14 år

Overgrepsmottak: et helhetlig tilbud

MEDISINSK

Skader, sykdom,
Smitteprofylakse
Nødprevensjon
Sykmelding

PSYKOSOSIALT

Kriseintervensjon
Annen hjelp og støtte
Pårørende veiledning
Nettverk

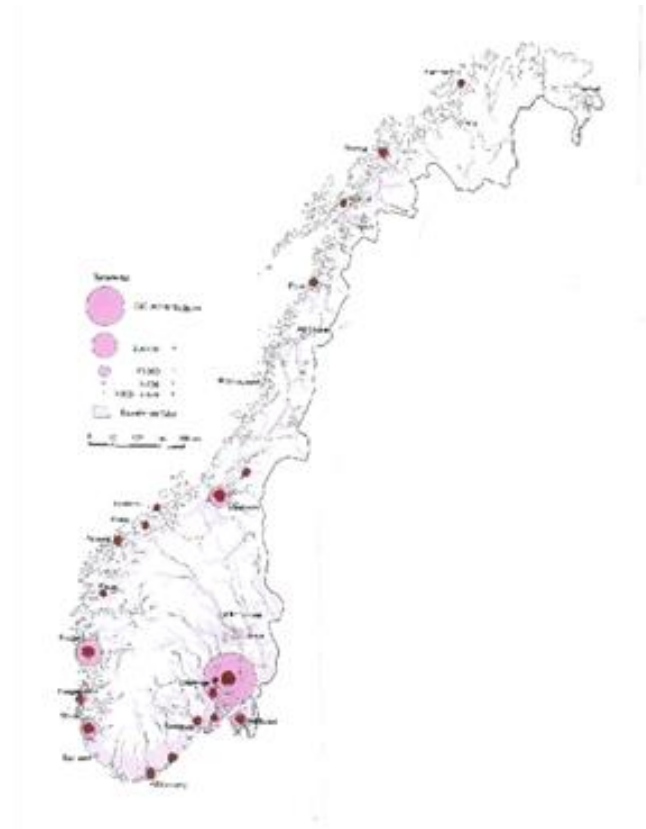
RETTSLIG

Sporsikring
Skadedokumentasjon
Rettstoksikologiske prøver
Ev kontakt politi/ advokat

Overgrepsmottak: variasjoner nasjonalt

- 23 mottak - sykehus eller legevakt, Helseforetakene har ansvar
- Saksmengde ca.10 til >700 saker per år
- Seksuelle overgrep
- Enkelte mottak inkluderer relasjonsvold etter lokale avtaler

[Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin](#) >

Overgrepsmottak i Norge

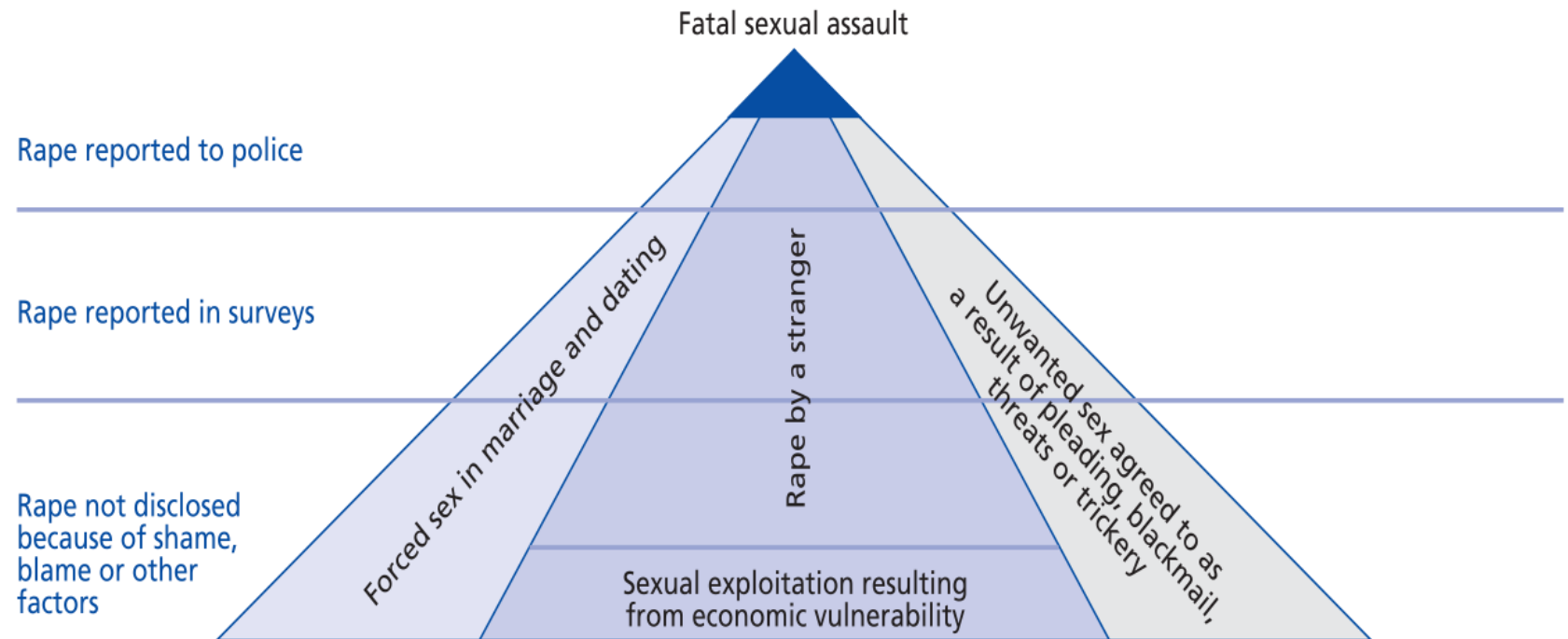
**Overgrepsmottak i
Norge**

dinutvei.no

Underrapportering

FIGURE 6.1

Magnitude of the problem of sexual violence

Underrapportering

- De fleste overgrepsofsatte forteller aldri noen om det
  - Norge: 1 av 3 utsatt for voldtekt fortalte ikke til noen
- Helsevesen:
  - 10% var til medisinsk undersøkelse/behandling
- Politi:
  - Anslår at ca. halvparten+ av de som kommer til overgrepsmottak anmelder
  - Forekomststudie: 18 % anmeldte voldtekt

Barrierer for å ta kontakt

- Stereotypier og myter om overgrep
- Manglende kjennskap til overgrepsmottaket
- Kognitive endringer etter traume
- Frykt for stigmatisering
- Frykt for hevn og represalier

 Hva kan gjøres? Av mottakene? Av samfunnet?

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN

Innlegget er basert på tidligere kursmateriell utarbeidet i samarbeid med overleger ved
Overgrepsmottaket i Oslo,

Katarina Skjælaaen, Henriette Myhre Waitz, Helle Nesvold og Dina Midttun.